

Waarom kunst een stimulerende overheid verdient

Van Lenin is de anekdote bekend dat hij aan Maxim Gorki vertelde dat als hij langer naar de Appassionata pianosonate van Beethoven zou luisteren geen revolutie zou kunnen ontketenen. Deze anekdote illustreert op een prachtige manier waar kunst ons brengt. Als we ons helemaal aan haar overgeven zijn we niet langer in staat voor het goede doel anderen de kop in te slaan.

Kunst verplaatst ons in een andere werkelijkheid. Zij brengt ons dichtbij het grote geheim, dat we niet kunnen uitspreken, niet kunnen bedenken, maar dat ons wel helemaal vult en in ons kernbewustzijn voortdurend op de achtergrond resoneert. De achtergrond van ons bestaan, die eigenlijk op de voorgrond zou moeten staan, wordt vaak onder de drukte van alledag bedolven. Pas op bepaalde momenten dringt het achtergrondgevoel zich op en beseffen we waar het leven echt over gaat. Kunst helpt ons dit kernbewustzijn op de voorgrond te plaatsen.

Kunst is een spel met vormen dat vertelt wat op een andere manier onzegbaar is. Zij opent de weg naar een wereld buiten het alledaagse denken en speelt met het kernbewustzijn van ons bestaan dat niet in begrippen benoembaar en uitlegbaar is. Kunst is een spel met vormen dat laat zien, dat samenvoegt, het geheel laat beleven. Het is de weg van de innerlijke vorm naar de uiterlijke vorm die het kunstwerk tot stand brengt. Het zijn de handen en vingers van de schilder die met de verf op het canvas zolang zoeken naar een vorm tot zijn verbeeldende geest tot de conclusie komt dat de vorm 'klopt'. Als de vorm 'klopt' betekent dit dat de kunstenaar oordeelt dat de vorm heeft uitgedrukt wat in hemzelf zoemde, maar voor een groot deel nog verscholen lag en nog moest ontstaan. Het is de match tussen de klank van het innerlijk en de klank van de muziek die de componist zo lang met elkaar vergelijkt totdat in de muziek klinkt wat hij innerlijk hoort.

Kunst drukt uit wat we met onze logische categorieën niet te pakken krijgen, wat in ons broeit en naar expressie dringt, maar wat geen genoegen neemt met begrippen. Zij is een niet-denkende vorm van weten die intuïtief laat aanvoelen wat iets betekent. De kunstzinnige vormen 'vertellen' ons belangrijke zaken over het leven. Elke melodie, elke lijn op papier, elke beweging van de danser, elke gelaatsuitdrukking van de acteur roept in ons een beweging op die ons doordringt. Kunst ontroert, fascineert, brengt tot extase. We verliezen ons, komen in een andere werkelijkheid terecht die het besef van het bestaan, dat misschien klein in ons verscholen lag, heel groot maakt. De beleving van kunst kan de mens vervoeren en ontvoeren naar de dieptebeleving van zijn bestaan. Dan komen vragen op als: "Wat doe ik?", "Wie ben ik?", "Waar ga ik naar toe?", "Hoe ziet mijn leven eruit?" De kunstvormen vertellen verhalen die je misschien al leeft of die je kunt gaan leven. Ze brengen een totaalgevoel van betekenis en zin over die je eigen leven bevestigen of je oproepen anders te gaan leven. Kunst toont een vorm die als voorbeeld kan dienen hoe je het leven kunt scheppen, hoe je van je leven kunst kunt maken.

Kunst is nodig omdat ze ons inzicht geeft in waar we mee bezig zijn, ons uit de dagelijkse sleur haalt en in staat stelt te reflecteren over hoe we leven en willen leven. Wie de sonate van Beethoven beluistert kan niet meer vechten. Iedere burger zou meer aan kunst en minder aan materiële zaken moeten uitgeven. Dat maakt de maatschappij rustiger, verdraagzamer en duurzamer. De overheid moet er zorg voor dragen dat kunst niet vermorzeld wordt door het mechanisme van vraag en aanbod. Het gaat niet om het in stand houden van de hobby's van welke elite dan ook. Het is geen kwestie van smaak, voorkeur of vrijblijvendheid, maar van noodzaak. Het gaat om zingeving die de essentie vormt van onze beschaving, een diepzinnig 'weten' buiten de waan van alledag. Kunstvormen, klassiek of populair, articuleren ons bestaan. De ene kunstvorm kan in de markt bestaan, de andere kan binnen het marktmechanisme niet overleven. Wie de markt de dienst laat uitmaken sluit zijn ogen voor waarden die in deze markt niet thuis horen. De markt maakt tot succes waar een

grote vraag naar is. Daar is niks mis mee. Er is (binnen bepaalde grenzen) ook niks mis met banaliteit. Zij komt tegemoet aan ieders behoefte omdat zij deel uitmaakt van de mens die een half barbaarse en half beschaafde Minotaurus is.

In de NRC (van 23/24, 27, 30/31 oktober 2010) is er tussen Arjen van Veelen, Bas Heijne, Rudi Wester, Marte Kaan en anderen een discussie ontvlamd over wat beschaving is en of bij een ander beschavingsbegrip bezuinigen op de kunsten misschien helemaal niet erg is. Arjen van Veelen durft er in onze postmoderne samenleving, waarin “Anything goes”, voor uit te komen dat hij in *Oh oh Cherso* geniet van de zuipende en naaiende platte jonge Hagenezen op Kreta. Er is volgens hem meer aan de hand dan bier en tieten en hij ontdekt enige diepgang bij wat Bas Heijne een “groepje losgeslagen, kotsende, vechtende, neukende en consequent uit de nek lullende medelanders” noemt. Wat is de nieuwe beschaving die jongeren ons te bieden hebben die zichzelf een “klein geil blondje” noemen, zeggen dat “mijn beste vak op school de pauze is” en “ik heb alleen mijn veterstrik-diploma”? Van Veelen krijgt bij Barbie die de Minotaurus afstoft het visioen dat zij de oude beschaving afstoft. Maar kan Barbie de oude beschaving opnieuw laten glanzen? Zij die vooral een “klein geil blondje dat de ander rauw lust” wil zijn? Het lijkt bevrijdend waarvan Van Veelen ons in het kielzog van Alessandro Baricco wil overtuigen. Nadat de popcultuur geëmancipeerd werd, lijkt nu de tijd rijp om de realityshow te emanciperen en tot beschaving te verheffen. De rockmusici waren immers vaak ook een “groepje losgeslagen, kotsende, vechtende, neukende en consequent uit de nek lullende” personen. Maar er is een verschil: door de rockmusici wordt er ook nog muziek gemaakt. Het is hun muziek die de mensen aanspreekt. Hun losbandige leven is een gewillige prooi voor de media, maar hun muziek is de echte boodschap.

De kernvraag is tot welke betekenisgeving een realityshow in staat is, vergeleken met de klassieke en populaire kunsten. Kan de realityshow echt op dezelfde trede staan, of is er misschien toch een verschil? Het antwoord is eenvoudig: *Oh oh Cherso* laat ons de barbaarse kant van onszelf zien, maar kan onmogelijk de betekenis articuleren waartoe klassieke en populaire kunstvormen in staat zijn. Dat hoeft ook niet, daar hebben we deze kunstvormen voor.

Genieten van *Oh oh Cherso* is geen argument om, zoals Van Veelen doet, de kunst vaarwel te zeggen, de cultuurstrijd van Freek de Jonge “ingewikkeld” te noemen en achteloos op te merken: “Inderdaad: misschien verdwijnen er orkesten”. Emancipatie van het ‘lage’, ‘barbaarse’ en ‘oppervlakkige’ rechtvaardigt niet discriminatie van het ‘hoge’, ‘beschaafde’ en ‘diepzinnige’, want dan moeten we het doen met Barbie die de Minotaurus afstoft. Wie met dit programma voor ogen, zoals Van Veelen, zichzelf de vraag stelt “Wat is beschaving?”, loopt het risico al datgene wat ik over de betekenis van kunst hierboven heb geschreven de doodsteek toe te brengen. En als kunst betekenis kan articuleren waartoe realityshows niet in staat zijn dient de overheid deze betekenisgeving veilig te stellen.

Dr. Henk Smeijsters is lector vaktherapie van de Hogeschool Zuyd. Hij schreef onder andere *De kunsten van het leven* (2008) en *Autonomie. Hoe word ik een persoonlijkheid in een turbulente wereld?* dat in november 2010 verschijnt. Dit stuk is een bewerking van een hoofdstuk uit dit boek.